

03.03.1949

Colectivizarea agriculturii

Înspirată din filosofia marxist-leninistă și mai ales din experiența sovietică a anilor 1930, colectivizarea a reprezentat o componentă fundamentală a regimurilor de tip stalinist edificate în Europa de Est după începerea Războiului Rece. Preluarea puterii politice de către partidele comuniste și distrugerea clasei capitaliste de la orașe nu erau suficiente câtă vreme societățile est-europene erau unele predominant rurale. Iar mica proprietate țărănească, așa cum observase Lenin, „naște capitalism și burghezie permanent, zi de zi, ceas de ceas, spontan și în proporție de masă”.

Prin urmare, era nevoie de o transformare socialistă a lumii satelor, mergându-se pe trei direcții principale: una cu caracter politico-ideologic, care avea în vedere introducerea „luptei de clasă” la sate, prin ațâțarea țăranimii sărace și mijloacele împotriva chiaburilor, considerați „burghezia satelor”; a doua – economică – viza o naționalizare mascată a proprietăților țărănești, prin constituirea de gospodării colective, și trecerea la exploatarea agricolă de mari dimensiuni, cu randamente crescute; a treia – socială – urmarea desființarea “mentalității individualiste de mic-proprietar”, transformarea țăranilor în muncitori care lucrau în structuri colectivistice de tip fabrică agricolă.

În România, semnalul oficial al începerii transformării socialiste a agriculturii a fost dat în cadrul plenarei C.C. al P.M.R. din la 3-5 martie 1949. Procesul urma să evolueze pe două direcții: 1) organizarea de structuri colectivistice de tipul Gospodăriilor Agricole Colective (G.A.C.), Stațiilor de Mașini și Tractoare (S.M.T.), Gospodăriilor Agricole de Stat (G.A.S.) și 2) intensificarea luptei de clasă la sate.

Elementul esențial îl constituia crearea Gospodăriilor Agricole Colective, pe modelul colhozurilor din URSS. Țăranii intrau în aceste ferme cu tot pământul și inventarul agricol deținut, iar munca se făcea în comun. Pentru a se evita o prăbușire a producției agricole și a aprovizionării cu alimente, asemeni celui petrecut la începutul anilor 1930 în Uniunea Sovietică, s-a decis ca aplicarea colectivizării să se facă gradual, pe bază de liber consimțământ, doar acolo unde existau “cele mai bune condiții tehnice” (adică SMT-uri și ferme de stat, care să sprijine logistic noile gospodării colective). Coordonarea procesului de colectivizare a fost atribuită Anei Pauker, dată fiind experiența pe care aceasta o acumulase în timp ce se afla în URSS.

Prinipiile inițiale au fost abandonate însă după mai puțin de un an. La începutul anului 1950 s-a decis impunerea unui ritm mai rapid de colectivizare și folosirea forței pentru a determina țărani să intre în gospodăriile colective.

Trecerea de la agricultura de tip capitalist la agricultura de tip socialist a fost sinuoasă, cu accelerări și slăbiri de ritm, cu alternanțe între politica represivă și concesiile făcute țăranimii. În ceea ce privește colectivizarea propriu-zisă, în România se pot distinge trei faze principale:

I. 1949-1953, crearea prin violență sau persuasiune a structurilor colectiviste;

II. 1953-1956, ușoară destindere în politica de colectivizare; numărul gospodăriilor collective staționează și se reduce povara fiscală asupra gospodăriilor țărănești;

III. 1957-1962, reluarea colectivizării accelerate, în primul rând prin mijloace violente.

Această periodizare nu este una uniformă, în interiorul fiecărei faze existând tendințe diferite. În prima etapă, de exemplu, forțarea colectivizării a provocat numeroase răscoale țărănești în vara și la începutul toamnei anului 1950. Aceste răscoale veneau după altele, care avuseseră loc în anul 1949 și care fuseseră determinate de impunerea cotelor agricole obligatorii (impozit în produse). La intervenția lui Gheorghiu-Dej, înființarea de noi GAC-uri a fost practic oprită. Până la începutul anului 1952, s-a preferat o formulă intermediară – întovărășirile colective (toz-uri, după terminologia sovietică), mai atractivă pentru țărani, care își păstrau proprietatea asupra terenurilor deținute și doar le lucrau în comun. După aplicarea celei de-a doua reforme monetare, în ianuarie 1952, a fost reluată colectivizarea forțată, oprită din nou spre sfârșitul anului.

După perioada de acalmie a anilor 1953-1956, din a doua jumătate a anului 1957 a fost reluat asaltul în privința colectivizării totale. Autoritățile au recurs din nou la presiuni, șantaj și violență fizică pentru a-i determina pe țărani să intre în gospodăriile colective. Țărănimea a reacționat prin acțiuni de revoltă, individuală și colectivă, reprimare dur de miliție și securitate.

Procesul de colectivizare a fost considerat încheiat în primăvara anului 1962. În acel moment, unitățile agricole socialiste de stat și cooperatiste dețineau 94% din suprafața agricolă, 96,5% din suprafața arabilă, 97,6% din suprafața ocupată cu viță de vie și 86,2% din suprafața cultivată cu livezi.

După 1965, G.A.C. au fost redenumite cooperative agricole de producție (C.A.P.).

Pentru a deveni mai eficiente, numărul de lor a fost redus treptat prin comasare, scăzând de la 5.398 unități în 1962, la 3.776 în 1989. De asemenea, numărul operatorilor apți de muncă din G.A.C./C.A.P. a scăzut de la 4,5 milioane în 1962 la 1,9 milioane în 1989, o mare parte a populației agricole fiind absorbită de industrie. A crescut în schimb numărul specialiștilor agricoli atașați cooperativelor, de la 7.725 în 1962, la 31.014 în 1989 (dintre care 15.668 cu studii superioare).

Potrivit datelor oficiale, producția agricolă vegetală a crescut în perioada 1962-1989 cu 172%, iar cea animală cu 163%. Raportările venite dinspre C.A.P.-uri erau însă de multe ori fictive, în condițiile în care

planul era fixat de la centru, fără legătură cu realitatea. Statul impunea natura producției, cantitatea și calitatea producției, planurile de muncă și de activitate, strategia de dezvoltare. Rentabilitatea dorită nu a putut fi obținută, întrucât prețul de vânzare al produselor impus de stat era prea mic, sub costurile de producție. În consecință, situația materială a țăranilor nu a înregistrat progrese.

Confruntându-se cu lipsa de interes a țăranilor, transformați practic în muncitori agricoli, cu lucrări de slabă calitate și de multe ori cu o gestiune neadecvată, C.A.P.-urile s-au dovedit o formă de asociere nerentabilă.

PhD Ana-Maria Cătănuș

References:

Bibliography:

Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, vol.I, 1949-1953, editori Dan Cătănuș, Octavian Roske, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000; Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea, vol.I, 1949-1953, editori Dan Cătănuș, Octavian Roske, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004; Dorin Dobrințu, Constantin Iordachi, Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962), Polirom, 2005; László Márton, Dan Cătănuș, Gospodărie Agricolă Colectivă, în România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste, coord. Dan Cătănuș, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, pp. 295-302.

